

OLÍMPIA I ELS JOCS

Els jocs olímpics neixen a l'època Arcaica, un període que es caracteritza pels canvis sociopolítics, el naixement de la **polis** i el desenvolupament comercial, industrial i cultural. Són un factor decisiu en el desenvolupament del panhel·lenisme, el sentiment de pertànyer a un mateix poble grec, i marquen a més el començament del calendari grec, i sobre tot, d'una època ben coneguda per la posteritat.

Abans d'explicar els jocs, recordem el context històric, social i cultural d'aquesta època.

Canvis socials i polítics i desenvolupament comercial i industrial

- desenvolupament de la polis "ciutat-estat"
- evolució política: monarquia > aristocràcia > tirania > democràcia
- legislacions: Soló, Dracó, Licurg
- desenvolupament del comerç: nous rics, comerciants i artesans
- hegemonia de dues polis: Atenes i Esparta, amb estils de vida oposats.
- colonitzacions: costes del mar Negre, sud d'Itàlia (Magna Grècia), nord d'Àfrica. Empúries.
- **Renaixement cultural:**
 - aparició de l'escriptura alfabètica
 - primers temples i escultures
 - poemes homèrics: Ilíada i Odissea
 - Hesíode: Teogonia, Treballs i dies
 - Lírica: Alceu, Safo, Anacreont, Píndar....
 - **instauració dels jocs olímpics a Olímpia, Delfos, Nemea, Corint**

L'esport a la Grècia antiga

A la Grècia clàssica els exercicis físics eren, al costat de l'aprenentatge de les lletres i de la música, una part fonamental de l'**educació** dels nois. A partir dels dotze anys, almenys en les famílies benestants, el noi era confiat a un preparador que l'instruïa en el gimnàs o la palestra -un espai de sorra cobert a l'aire lliure quadrat i voltat de vestidors, banys i altres sales.

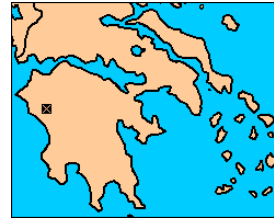
Els qui practicaven esport anaven despullats - el mot "gimnàstica" ve del grec (*γυμνός*) 'nu'- i, abans de començar, s'untaven amb oli i es cobrien el cos amb sorra o pols per protegir el cos de la intempèrie. Un cop havien acabat es treien la capa de sorra, oli i suor amb un instrument metàl·lic anomenat estrígil.



Cada ciutat celebrava competicions esportives als principals festivals que dedicaven als seus déus, com a les Panatenees d'Atenes. D'aquests jocs locals sortien seleccionats els millors atletes que representaven la seva ciutat en els jocs o festivals religiosos i esportius oberts a participants de tot Grècia. Els grans festivals atlètics panhel·lènics se celebraven periòdicament a Delfos (Jocs Pítics), Corint (Jocs Ístmics), Nemea (Jocs Nemeus) i Olímpia (Jocs Olímpics). Aquests darrers van ser els més antics i els que van durar més: més d'onze segles.

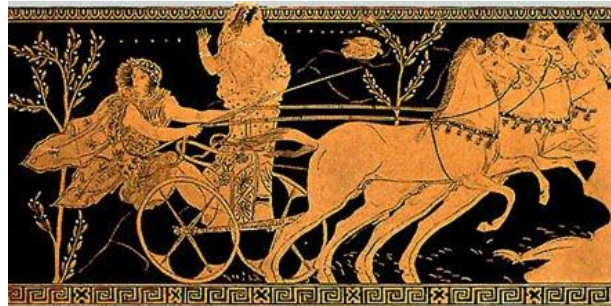
Els jocs d'Olímpia

Olímpia, situada prop de la ciutat de Pisa, a la regió grega d'Èlida (Peloponnès), era un santuari consagrat als déus de l'Olimp, especialment a Zeus Olímpic, un complex alhora religiós, cívic i esportiu, amb diversos temples, un estadi, un gimnàs, una palestra i un hipòdrom.



L'origen dels Jocs Olímpics

L'origen dels jocs es perd en la foscor dels temps dels herois. Segons el **mite** qui va establir per primer cop els Jocs a Olímpia va ser Pèlops. Aquest heroi, després de ser expulsat del seu reialme, va arribar a Pisa, on regnava Enòmau. Enòmau no volia casar la seva filla Hipodamia a causa d'un oracle segons el qual el seu gendre el mataria. Tot i així la bellesa d'Hipodamia atreia molts joves desitjosos de prendre-la en matrimoni i, per evitar que s'hi casessin, els desafiava a una cursa de carros amb la condició que, si vencien, els atorgaria la mà de la seva filla però que, si perdien, serien executats. Gràcies a l'extraordinària velocitat dels seus cavalls, regal del déu Ares, Enòmau havia vençut ja dotze dels pretendents de la seva filla i havia penjat els seus caps a la porta del seu palau per dissuadir altres d'intentar-ho. Tanmateix això no va espantar Pèlops, que, només arribar, es va enamorar d'Hipodamia i va reptar el rei. Abans de la cursa



Hipodamia, també enamorada de Pèlops, va subornar el cotxer d'Enòmau perquè substituís l'eix de fusta del carro del seu pare per un de cera. Quan el carro es va trencar durant la cursa, Enòmau va ser arrossegat pels seus cavalls i va morir. Així Pèlops es va poder casar amb

Hipodamia i va esdevenir rei de Pisa, però no devia tenir la consciència del tot tranquil·la perquè va instituir uns jocs a Olímpia en record d'Enòmau. Al cap d'un temps es van deixar de celebrar fins que un altre heroi, Hèrcules, els va restaurar. En qualsevol cas, els jocs tenien un important caràcter religiós. En Olímpia i en Nemea es consagraven a Zeus; en Delfos a Apol·lo, en Istmia s'honorava a Posidó, el déu del mar i dels cavalls.

Breu història dels Jocs:

- 776 aC: primera Olimpíada i inici del calendari grec. Periodicitat cada 4 anys
- 720-576: majoria de guanyadors espartans.
- S VI: Olímpia, centre panhel·lènic per a Grècia i el món grec colonial
 - Implantació de la treva sagrada
- S V: hegemonia política cultural i esportiva d'Atenes
 - Importants reformes i obres a les instal·lacions
- S IV: progressiva decadència dels Jocs: l'Altis com a camp de batalla, ús dels tresors del santuari per a pagar mercenaris, pèrdua del caràcter solemne i sagrat.

- 146 aC : domini romà. Neró coronat vencedor el s I dC
- 393 dC: prohibició dels Jocs per Teodosi
- Destrucció del lloc: saquejos, terratrèmols, inundacions,
- S XIX: excavacions arqueològiques a Olímpia
- 1896: restauració dels Jocs pel Baró de Coubertin

Organització dels jocs

Segons la tradició el **776 a. C.** els jocs d'Olímpia es van començar a celebrar de manera fixa. Un cop cada quatre anys els heralds comunicaven la celebració dels jocs i es declarava una **treva sagrada** perquè les ciutats gregues deixessin de lluitar uns mesos si estaven en guerra, i permetessin als seus atletes participar als jocs d'Olímpia, entre finals de juliol i d'agost. Els atletes participants havien de ser homes, grecs, de condició lliure, no culpables de cap crim ni afectats per cap maledicció religiosa. Arribaven espectadors procedents de tota la Mediterrània i de totes les classes socials, des de prínceps fins a pobres.

Els atletes començaven a entrenar-se 10 mesos abans dels jocs, i es concentraven a l'Èlide amb un mes d'antelació. Dos dies abans anaven a Olímpia.

L'entrada al recinte sagrat estava permesa a les nenes abans de casar-se però terminantment prohibida a les dones. Segons la llei, si s'hi trobava una dona durant els Jocs, havia de ser estimbada des del mont Tipeu. Tanmateix, a Olímpia, també cada quatre anys, sense coincidir amb les Olimpíades, exclusivament les dones participaven en els Jocs Hereus en honor de la deessa Hera.

Els Jocs s'inauguraven amb el jurament d'atletes i jutges de respectar les regles de les competicions i tot el primer dia estava dedicat a cerimònies religioses (sacrificis, ofrenes) i actes culturals (conferències, recitals poètics). Un possible programa d'actes seria com el següent:

- 1r dia: cerimònia jurament, presentació atletes, ofrenes i sacrificis
- 2n dia: proves a l'hipòdrom, pentatló (disc, javelina, salt, cursa, lluita)
- 3r dia: desfilada jutges, organitzadors, ambaixadors.... Curses a peu (estadi, diaulos, dolicos). Symposion.
- 4t dia: lluita, boxa, pancraci, hoplitodromia
- 5è dia: desfilada i coronació vencedors i lliurament premis, amb banquet de celebració final

Els premis

En els Jocs Panhel·lènics no havia més que un vencedor i el seu premi era una corona. Aquestes corones estaven fabricades amb branques d'arbres diferents, en funció de cada seu dels Jocs:

- En Olímpia, era d'olivera
- En Delfos, de llorer



- En Isthmia, de pi
- En Nemea, d'api

A més de la corona, l'atleta victoriós rebia una cinta de llana de color vermell: la *taenia*..

A Olímpia solament es premiava el primer de cada prova amb una branca d'olivera i unes cintes de llana. Els noms dels guanyadors, a més, eren gravats en inscripcions i se'n permetien erigir estàtues dins el recinte d'Olímpia.

Quan un atleta triomfador als Jocs Olímpics arribava a la seva ciutat era rebut amb tots els honors com a heroi nacional, la multitud l'aclamava i els poetes el cantaven. A Atenes els campions olímpics rebien premis en metàl·lic i podien arribar a tenir exempcions d'impostos o manutenció de per vida a càrrec de l'Estat.

Codi olímpic (alguns articles):

- I. Ser home, hel·lè, lliure, ni esclau, ni estranger. Queden fora esclaus i bàrbars.
- II. No estar perseguit per la justícia ni tenir moral dubtosa.
- III. No ser sacríleg.
- IV. No haver transgredit la Treva Sagrada.
- V. Entrenar-se durant els deu mesos anteriors a les Olimpíades.
- VI. Inscriure's amb un any d'anticipació, haver jurat complir el reglament
- VII. Les faltes de puntualitat eren motiu d'exclusió.
- VIII. Competir nu. Els entrenadors i mestres també devien estar nus.
- IX. Quedava prohibit matar a l'oponent i tot intent de danyar o de matar era castigat.
- X. Tota intenció de corrompre àrbitres o contrincants era castigada amb el fuet.
- XI. Si un participant no es presentés, el seu adversari seria declarat vencedor.
- XII. Les decisions i sentències de l'àrbitre no serien mai anul·lades.
- XIII. Les decisions i sentències de l'àrbitre no serien mai anul·lades.
- XIV. Les dones casades tenien prohibit acudir als Jocs, i mostrar-se en el Altis, sota pena de ser llançades a un precipici, llevat de la sacerdotessa de Deméter.

Les competicions

Les diferents modalitats esportives se celebraven a l'estadi, si eren a peu, o a l'hipòdrom si eren hípiques.

Les **curses a peu**: la competició atlètica més antiga i prestigiosa era córrer una vegada



la longitud d'un **estadi** (mesura de longitud variable que a Olímpia eren uns 192,27 metres). També hi havia curses de dos estadis (**diaulos**) i curses de fons (**dolicos**) en les quals es recorria l'estadi diverses vegades (de 7 a 24). Una altra modalitat era la cursa d'hoplites, (**hoplitodromia**) en la qual els corredors anaven carregats amb escut i armes.

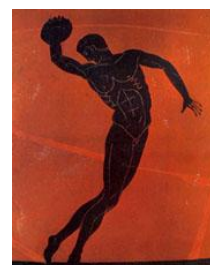
Les tres modalitats de combat. En la **lluita** (*pala*) calia forçar l'adversari a tocar amb les dues espatlles a terra tres vegades, sent-hi prohibits els cops i l'ofegament. En el **pancraci**, en canvi, es permetia gairebé tot per obligar el contrari a abandonar: donar cops de peu, trepitjar, escanyar... En el **pugilat** es lluitava a cops de puny, amb les mans embolicades amb una cinta de cuir fins que un dels dos abandonava o quedava estabornit. Era la disciplina més dura, i de vegades s'arribava fins a la mort d'un dels contrincants.



La lluita i la cursa eren proves independents, però també estaven integrades en la prova composta, el **pentatló**, que constava de cinc exercicis consecutius: cursa d'un estadi, salt de llargada, el

llançament de disc i de javelina i lluita.

- El **llançament de disc** consistia a enviar el més lluny possible un disc de metall, generalment de bronze i d'uns dos quilos.

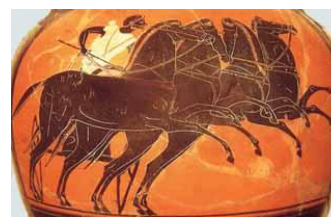


- El **llançament de javelina** consistia a enviar el més lluny possible una javelina. S'ajudaven amb una cinta enrotllada a la javelina i acabada en un llaç on es col·locaven els dits perquè agafés més impuls i més estabilitat.



- El **salt de llargada** es realitzava amb l'ajut d'unes peses anomenades halters, que servien per agafar més impuls. Consistia en un seguit de salts consecutius, sense embranzida, que podien arribar a uns 16 m. de llarg.

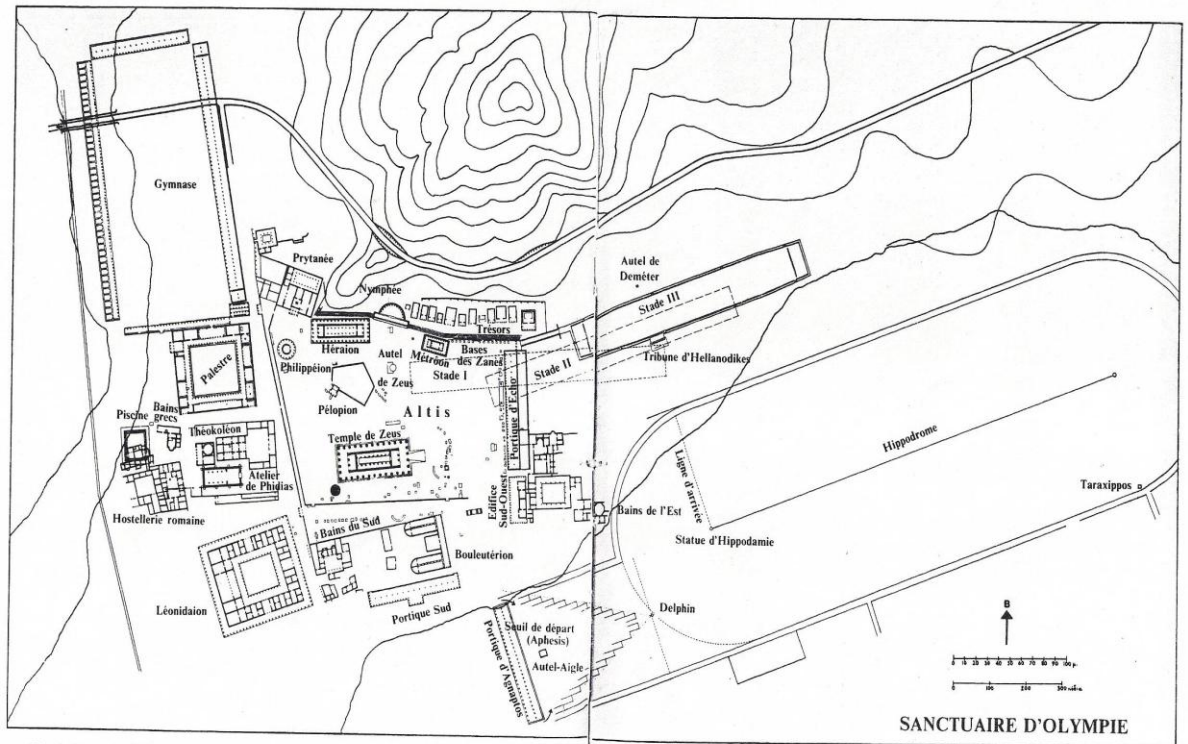
- A l'hipòdrom se celebraven les proves hípiques: les **curses de genets i de carros**. Els carros podien ser bigues (tirats per dos cavalls) al llarg de 6 o 8 km. o quadrigues (tirats per quatre cavalls) al llarg de 14 km. Els coronats com a vencedors eren els propietaris dels cavalls i dels carros i no pas els genets o aurigues.



El lloc i les instal·lacions religioses i profanes

La seu estava composta per un espai profà i un altre sagrat, l'Altis, delimitat per un mur. Aquest recinte sagrat albergava els temples, entre els quals destacava el de Zeus per ser el més important. També havia espais per a la celebració dels sacrificis i per al lliurament dels tresors, a més d'edificis erigits per les ciutats on es conservaven precioses ofrenes com gots o estàtues, per exemple.

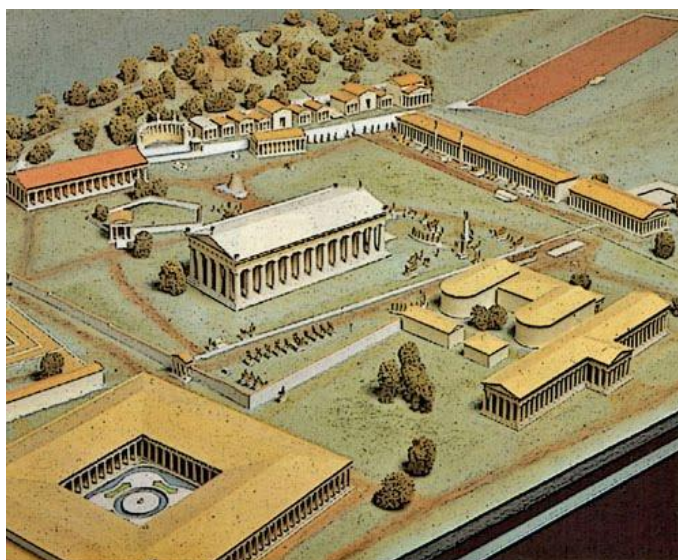
En la part exterior del mur quedava l'espai profà, en el qual es trobaven instal·lacions i edificis esportius com el gimnàs, la palestra, l'estadi, el hipòdrom i aquelles construccions que servien per a l'administració dels Jocs o bé espais cívics per a albergar a honorables personalitats i els organitzadors dels jocs.



Plan du Sanctuaire d'Olympie.

Reconstitution des monuments du Sanctuaire d'Olympie (A. Mallwitz). →

Edificis religiosos: altar de Zeus, temple de Zeus, olivera sagrada, Heraion (temple d'Hera), Metroon (temple de Cibeles), Filipeion (Filip de Macedònia, després de Queronea), Pelopion (jardí sagrat).



Edificis cívics: Pritaneu (seu dels administradors del santuari), Bouleuteri (lloc de reunió del Consell Olímpic), Leonidaion (residència per visitants importants), taller de Fídias, Theokoleon (seu dels sacerdots d'Olympia), Tresors (erigits per ciutats i colònies)

Edificis esportius: estadi (curses), palestra (lluita, boxa, salt), gimnàs (entrenaments altres

esports), hipòdrom.

Eren molt poques les persones que residien de forma habitual en el Santuari de Olímpia, com els seus responsables, però durant la competició l'ambient era totalment distint. Atletes, espectadors i comerciants de tot tipus confluïen en la ciutat, on es podien arribar a reunir més de 40.000 persones per a presenciar els Jocs Olímpics.

La decadència dels Jocs

Un cop Grècia va caure sota domini romà, els ciutadans romans també van tenir accés als Jocs Olímpics. Per això un barceloní del s. II dC. va poder-hi participar i va vèncer amb un carro i uns cavalls de la seva propietat en unes proves hípiques. Això es pot llegir encara en una inscripció que era a la base d'una estàtua que ho recordava trobada al santuari d'Olímpia:

“El general Luci Minici Natal, que en els Jocs Olímpics del 129 va guanyar la cursa de carros, va fer donació del carro vencedor al santuari. Va ser pretor i cònsol de Líbia.”

Els Jocs es van anar celebrant fins a la 293a olimpíada, l'any 393 dC, en el qual l'emperador cristià Teodosi I va prohibir-los perquè eren un ritual pagà dedicat a Zeus. Olímpia va ser abandonada, les seves ruïnes van quedar enterrades i se'n va oblidar fins i tot la localització.

La recuperació dels Jocs fins a l'actualitat

Al s. XVIII es va descobrir el seu emplaçament i s'hi va començar a excavar per recuperar les restes del santuari. L'any 1896, gràcies a l'impuls del baró de Coubertin, es van restablir els Jocs Olímpics amb la finalitat de fomentar la unió entre els diversos pobles, simbolitzada per les anelles entrelaçades que representen els cinc continents agermanats per l'esport. La primera edició es va celebrar a Atenes en record dels Jocs Olímpics de la Grècia antiga.

Encara avui la flama olímpica surt cada quatre anys de les ruïnes del santuari d'Olímpia fins a la seu elegida per celebrar els Jocs. A l'antiga Olímpia la flama cremava en l'altar de la deessa Hèstia. La flama olímpica també està inspirada en la "lampadodromia", una cursa de relleus d'Atenes en la qual els atletes corrien amb una torxa que es passaven com a testimoni.

Cronologia dels Jocs a Olímpia

| | |
|----------------------|--|
| 1500 a. de C. | Primers testimoniatges de presència humana en Olímpia |
| 1.200-1.000 a. de C. | Inici del culte a Zeus en Olímpia |
| 850-780 a. de C. | Composició de la Iliada i l'Odissea per Homer |
| 776 a. de C. | Inici dels Jocs Olímpics. Prova de l'Estadi |
| 708 a. de C. | Comencen les proves de lluita en els Jocs |
| 680 a. de C. | Inici de les proves hípiques |
| 570 a. de C. | La ciutat d'Èlida pren a Pisa el control dels Jocs |
| 522 a. de C. | Naixement de Píndar, el més gran dels poetes olímpics |
| 490-479 a. de C. | Guerra mèdiques, entre els grecs i els perses |
| 490 a. de C. | Batalla de Marató |
| 438 a. de C. | Mort de Píndar |
| 431-404 a. de C. | Guerra del Pelopones entre Atenes i Esparta |
| 429 a. de C. | Mort de Pèricles, gran polític atenès |
| 416 a. de C. | Victoria de Alcibiades en la carrera de quadrigues |
| 388 a. de C. | Primer cas de suborn conegut a Olímpia |
| 359-336 a. de C. | Regnat de Filipo II de Macedònia |
| 336-327 a. de C. | Regnat d'Alexandre Magne |
| 323-197 a. de C. | Època hel·lenística |
| 167 a. de C. | Conquesta de Grècia, que es converteix en província romana. |
| 80 a. de C. | Síla intenta traslladar els Jocs Olímpics a Roma |
| 44 a. de C. | Mort de Juli Cèsar |
| 31 a. de C. | Inici del regnat de l'emperador August |
| 12 a. de C. | Herodes de Judea és nomenat president i promotor dels Jocs Olímpics |
| 65 d. de C. | Neró obliga a retardar dos anys els Jocs per a poder competir en ells |
| 138 d. de C. | Mort de l'emperador Adrià, defensor de la cultura grega i dels Jocs Olímpics |
| 160-170 d. de C. | Pausanies visita el Santuari de Olímpia i descriu detalladament les seves instal·lacions |
| 245 d. de C. | Mort de Filóstrat, escriptor i tractadista de l'esport |
| 261 d. de C. | Últims Jocs Olímpics celebrats amb normalitat |
| 393 d. de C. | Edicte de Teodosi I prohibint els cultes pagans i els Jocs Olímpics |
| 426 d. de C. | Incendi del Temple de Zeus per ordre i encàrrec de Teodosi II |
| 551 d. de C. | Terratrèmol que devasta el Santuari de Olímpia i les columnes del Temple de Zeus. El riu Clàdeu canvia el seu curs i destrueix una part del gimnàs, la palestra i les termes |
| 589 i 782 d .C | Invasions dels pobles eslaus |
| 1829 d. de C. | Comencen les excavacions en Olímpia |
| 1961 d .C | Es donen per finalitzades les excavacions en Olímpia |